යෝනිසෝමනසිකාරය හා විමුක්තිමාර්ගය අතර පවත්නා සම්බන්ධතාව පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක අධ්‍යයනයක්: ථෙරවාද පාලි සූත්‍රපිටකය ඇසුරෙන්

බළන්ගොඩ ආනන්ද චන්ද්‍රකීර්ති හිමි[1]

හැඳින්වීම

ථෙරවාද පාලි සූත්‍ර සාහිත්‍ය මූලික වශයෙන් අංශ තුනක් ඔස්සේ සාම්ප්‍රදායිකව පෙළගස්වා ඇත. ඒ අනුව සූත්‍ර පිටකය, විනය පිටකය සහ අභිධර්ම පිටකය වශයෙන් අධ්‍යයනය මූලික වශයෙන් සිදුකිරීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන්නේ ථෙරවාද සූත්‍ර පිටකාගත කරුණු පදනම් කරගෙනයි. යෝනිසෝමනසිකාරය සහ විමුක්තිමාර්ගය අතර පවතිනු ලබන අන්තර් සම්බන්ධතාව පිළිබඳව කරුණු විවිධ පර්යේෂයන්ගේ අදහස් මතවාද සමග තුලනය කරමින් විමර්ශනය කිරීමට අපේක්ෂා කරනු ලැබේ. ඊට අමතරව මුල් බුදුසමය ඇසුරින් ථෙරවාද විමුක්ති සංකල්පය අධ්‍යයනය කරන විට විමුක්ති මාර්ගයට ප්‍රවේශවීම සඳහා විවිධ මාර්ග දේශනා කර ඇත. ඒ අනුව යෝනිසෝමනසිකාරය විමුක්තිමාර්ගයේ එක් පියවරක් වශයෙන් සැලකිය හැකිද? යන්න නිරීක්ෂණය කරනු ලැබේ. විශේෂයෙන්ම මුල් බුදුසමට අනුව පුද්ගලයා සතුව පවතිනු ලබන කායික හා මානසික ශක්‍යතාවල දායකත්වය විමුක්තිමාර්ගය ගොඩනගා ගැනීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වශයෙන් සැලකිය හැකි වුවත්, බෞද්ධ විමුක්ති මාර්ගයේ තවත් වැදගත් අංශයක් වශයෙන් යෝනිසෝමනසිකාරය යන ඉගැන්වීම ද අගය කළ හැකිය. එහිදී අධ්‍යයනට අනුව නිරීක්ෂණය වන්නේ සමස්ත බෞද්ධ විමුක්තිමාර්ගයේ මූලික පදනම සහ ක්‍රියාකාරීත්වය යෝනිසෝමනසිකාරය මත අන්‍යෝන්‍යව ප්‍රතිබද්ධ වී ඇති ආකාරයයි. එම අදහස මුල් බුදුසමයාගත දේශනාවලින්ද තහවුරු කළ හැකිය. මෙහිදී විශේෂයෙන්ම අපගේ අධ්‍යයනයට භාජනය වනුයේ බෞද්ධ අර්ථ කථන අනුව යෝනිසෝමනසිකාරය යනු කුමක්ද? යන්න පරීක්ෂා කරමින් විමුක්තිමාර්ගයට එයින් ලැබෙන දායකත්වය නිරීක්ෂණය කිරීමයි. විශේෂයෙන්ම 'යෝනි' යන ශබ්දය විවිධ පර්යායන් ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා මුල් බුදුසමයේ දී භාවිත කරනු ලබන අතර මනසිකාර යන භාවිතයද ආකාර කිහිපයකින් විවිධ සන්ධර්භ දැක්වීම සඳහා භාවිත කරනු ලබයි. ඒ අනුව පුද්ගලයාගේ භව සාධනයට ප්‍රත්‍ය වූ මූල සාධකය පිළිබඳ අවබෝධය හෙවත් යථාර්ථයෙන් දැනගැනීම යෝනිසෝමනසිකාර වශයෙන් දැක්විය හැකිය. අනෙක් අතට භව සාධනයට අවශ්‍ය වන මූලසාධක පිළිබඳ අවබෝධය යනු පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ අනුලෝම සහ ප්‍රතිලෝම ක්‍රමය පිළිබඳ අවබෝධය වශයෙන්ද දැක්විය හැකිය. ඒ අනුව යෝනිසෝමනසිකාරය වනාහි භව සාධනය සහ භව නිරෝධය පිළිබඳ ප්‍රඥාවෙන් දැකිය හැකි යථාර්ථය පිළිබඳව අර්ථ නිරූපනයක් බව ඉදිරිපත් කළ හැකිය. මෙම විෂය ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ අධ්‍යයන සිදුවී ඇතත්, සමස්ත ත්‍රිපිටක සාහිත්‍ය ආවරණය වන ආකාරයෙන් ගැඹුරු අධ්‍යයනයක් මුල් බුදුසමයාගත දේශනා පාදක කරගනිමින් සිදුවී නොමැත. ඒ අනුව මෙම පර්යේෂණය මගින් අධ්‍යයන විෂයක්ෂේත්‍රයේ පවතිනු ලබන එම හිඩැස පිරවීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන අතර, ඒ සඳහා පර්යේෂණ ක්‍රමවේද වශයෙන් ගුණාත්මක දත්තපාදක සහ තේමාපාදක පර්යේෂණ විධික්‍රමයන් යොදාගැනීමට අපේක්ෂා කරනු ලැබේ.

1 ජ්‍යෙෂ්ඨ කථිකාචාර්ය, ව්‍යවහාරික බෞද්ධ අධ්‍යයනාංශය, ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය. අනුරාධපුරය

බුද්ධ දේශනාවේ පරමාර්ථය වන්නේ සත්ත්වයා දුක්බැඳීමෙන් සම්පූර්ණයෙන්ම මිදී නිර්වාණය සාක්ෂාත් කර ගැනීමයි. එම විමුක්තිය කරා ගමන් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන ප්‍රඥාව, සමාධිය සහ ශීලය වර්ධනය කිරීමේ ක්‍රියාවලිය තුළ නිවැරදි ආකාරයෙන් සිත යොමු කිරීම අතිශය වැදගත් සාධකයකි. මෙම නිවැරදි මනස යොමු කිරීම බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ "යෝනිසෝමනසිකාරය" ලෙස හඳුන්වනු ලබන අතර, එය සම්මාදිට්ඨිය උපදවන, කුසල ධර්ම වර්ධනය කරන සහ අකුසල ධර්ම ප්‍රහාණය කරන මූලික හේතුවක් ලෙස ත්‍රිපිටකයේ නිරන්තරයෙන් අවධාරණය කර ඇත.

පාලි නිකාය සාහිත්‍යය පෙන්වා දෙන්නේ යෝනිසෝමනසිකාරය හුදෙක් බුද්ධිමය සිතීමක් නොව, වස්තූන් යථාර්ථ ස්වභාවයෙන් විමසා බැලීමේ ප්‍රඥාමය මානසික ක්‍රියාවලියක් බවයි. එමගින් චතුරාර්ය සත්‍යයන්, පටිච්චසමුප්පාදය, ත්‍රිලක්ෂණය සහ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් වර්ධනය වන අතර, නීවරණ ප්‍රහාණය වී බෝධ්‍යාංග සහ අනෙකුත් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම පෝෂණය වීම සිදු වේ. ඒ හේතුවෙන් යෝනිසෝමනසිකාරය විමුක්ති මාර්ගයේ මූලික ගාමක බලවේගයක් ලෙස සැලකිය හැකිය.

එසේ වුවද, නූතන බෞද්ධ අධ්‍යයනවලදී යෝනිසෝමනසිකාරය බොහෝවිට ස්වාධීන මානසික ගුණාංගයක් ලෙස පමණක් සාකච්ඡා කර ඇති අතර, විමුක්ති මාර්ගයේ සමස්ත ව්‍යුහය සමග එහි අන්තර් සම්බන්ධතාව විමර්ශනය කරන අධ්‍යයන සීමිත බව පෙනේ. මෙම පර්යේෂණය එම පර්යේෂණ පරතරය පුරවාලීමේ අරමුණින් යෝනිසෝමනසිකාරය සහ විමුක්ති මාර්ගය අතර පවතින අන්තර් සම්බන්ධතාවය ත්‍රිපිටක මූලාශ්‍රය, අට්ඨකථා, ටීකා සහ නූතන ශාස්ත්‍රීය පර්යේෂණ ඇසුරින් විචාරාත්මකව විමර්ශනය කරයි.

මෙහිදී යෝනිසෝමනසිකාරයේ සංකල්පමය පදනම, එහි ව්‍යුත්පත්තිමය හා ධර්මාර්ථමය විග්‍රහය, කුසල හා අකුසල ධර්ම සමග ඇති සම්බන්ධතාවය, නීවරණ ප්‍රහාණයෙහි එහි කාර්යභාරය, බෝධිපාක්ෂික ධර්ම වර්ධනයට එහි දායකත්වය සහ අවසානයේ විමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගැනීමේ ක්‍රියාවලිය තුළ එහි ප්‍රායෝගික හා දාර්ශනික වැදගත්කම විමර්ශනය කරනු ලැබේ. මෙම අධ්‍යයනයේ ප්‍රතිඵල මගින් බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාව, භාවනා ප්‍රතිපදාව සහ විමුක්ති දර්ශනය පිළිබඳ නව ශාස්ත්‍රීය අවබෝධයක් ගොඩනැගීමට දායකත්වයක් ලබාදෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

පර්යේෂණයේ පසුබිම

බුදු දහමේ පරම අරමුණ වන්නේ සත්ත්වයා සංසාරික දුක්ඛ ප්‍රවාහයෙන් නිදහස් වී නිර්වාණය සාක්ෂාත් කරගැනීමයි. එම උත්තරීතර අරමුණ කරා ගමන් කිරීම සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද විමුක්ති මාර්ගය ශීල, සමාධි සහ ප්‍රඥා යන ත්‍රිශික්ෂාව මත පදනම් වේ. මෙම මාර්ගය තුළ නිවැරදි අවබෝධය හා යථාර්ථය පිළිබඳ ප්‍රඥාව උපදවා ගැනීම සඳහා මූලික මානසික සාධකයක් ලෙස යෝනිසෝමනසිකාරය හඳුනාගත හැකිය.

"යෝනිසෝමනසිකාරය" යන්න පාලි භාෂාවෙන් යෝනිසෝ (මූලික වශයෙන්, හේතු සහිතව, නිවැරදි ආකාරයෙන්) සහ මනසිකාරය (මනස යොමු කිරීම) යන පද

දෙකෙන් සමන්විත වේ. එය හුදෙක් අවධානය යොමු කිරීමක් නොව, යථාර්ථයේ හේතු-ඵල සම්බන්ධතාවය නිවැරදිව විමසා බැලීමේ ප්‍රඥාමය මානසික ක්‍රියාවලියකි.

අංගුත්තර නිකායේ පළමු නිපාතයේ සඳහන් වන පරිදි භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ කුසල ධර්ම වර්ධනය සඳහා යෝනිසෝමනසිකාරය ප්‍රධාන හේතුවක් වන අතර, අයෝනිසෝමනසිකාරය අකුසල ධර්මයන්ගේ වර්ධනයට හේතු වේ. එමගින් බුද්ධ දේශනාවේ යෝනිසෝමනසිකාරය විමුක්ති මාර්ගයේ ආරම්භක හා පදනම් සාධකයක් බව පැහැදිලි වේ.

පර්යේෂණ ගැටලුව

බෞද්ධ අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රය තුළ යෝනිසෝමනසිකාරය පිළිබඳ විවිධ විග්‍රහයන් පවතින නමුත්, එය බොහෝ අවස්ථාවලදී "නිවැරදි අවධානය" හෝ "ප්‍රඥාමය සිතීම" යන සීමිත අර්ථයන් තුළ පමණක් සාකච්ඡා කර ඇත.

- එහෙත් බුද්ධ දේශනාවේ යෝනිසෝමනසිකාරය
- සම්මාදිට්ඨිය උපදවන ආකාරය
- නීවරණ ප්‍රහාණයට දායක වන ආකාරය
- සප්ත බෝධ්‍යංග වර්ධනයට සම්බන්ධ වන ආකාරය
- ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ප්‍රඥා කොටස සමග සම්බන්ධ වන ආකාරය
- අවසානයේ නිර්වාණ විමුක්තිය කරා මග පෙන්වන ආකාරය

සමස්ත විමුක්ති මාර්ග පද්ධතිය සමග සම්බන්ධ කරමින් විමර්ශනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව පවතී. ඒ අනුව මෙම පර්යේෂණයේ මූලික ගැටලුව වන්නේ: "යෝනිසෝමනසිකාරය බුද්ධ දේශනානුකූල විමුක්ති මාර්ගයේ කුමන ආකාරයකින් ක්‍රියාත්මක වන අතර, එය විමුක්තිය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා කෙසේ අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වන්නේද?" යන්න විමසා බැලීමයි.

පර්යේෂණ හිඩැස

මෙතෙක් සිදුකර ඇති බෞද්ධ අධ්‍යයන තුළ යෝනිසෝමනසිකාරය පිළිබඳ විග්‍රහයන් බොහෝවිට පහත ක්ෂේත්‍රවලට සීමා වී ඇත.

1. මනෝවිද්‍යාත්මක අර්ථකථනය
2. භාවනා ක්‍රමවේද සමග ඇති සම්බන්ධතාව
3. සතිපට්ඨාන භාවනාව තුළ එහි භූමිකාව

නමුත් යෝනිසෝමනසිකාරය විමුක්ති මාර්ගයේ සමස්ත ව්‍යූහය සමග සම්බන්ධ කරමින්, ත්‍රිපිටක මූලාශ්‍රය, අට්ඨකථා සහ ටීකා සාහිත්‍ය ඇසුරින් විචාරාත්මකව අධ්‍යයනය කිරීම සීමිතය. මෙම පර්යේෂණය එම හිඩැස පිරවීම සඳහා සිදුකරනු ලබයි.

න්‍යායාත්මක රාමුව

මෙම පර්යේෂණය බුදු දහමේ ප්‍රධාන විමුක්ති සංකල්ප කිහිපයක් මත පදනම් වේ.

4.1 චතුරාර්ය සත්‍ය න්‍යාය

දුක්ඛය, දුක්ඛ සමුදය, දුක්ඛ නිරෝධය සහ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදාව පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධය යෝනිසෝ මනසිකාරය මගින් වර්ධනය වේ.

4.2 පටිච්චසමුප්පාද න්‍යාය

අවිද්‍යාවෙන් ආරම්භ වන සංසාරික ක්‍රියාවලිය හේතු-ඵල වශයෙන් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා යෝනිසෝමනසිකාරය මූලික වේ.

4.3 ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය

විශේෂයෙන් සම්මාදිට්ඨිය සහ සම්මාසංකප්පය වර්ධනය කිරීමේදී යෝනිසෝ මනසිකාරය මූලික කාර්යයක් ඉටු කරයි.

4.4 බෝධිපාක්ෂික ධර්ම

සති, ධම්මවිචය, විරිය, පීති, පස්සද්ධි, සමාධි සහ උපේක්ෂා යන සප්ත බෝධ්‍යංග වර්ධනය සඳහා යෝනිසෝ මනසිකාරය පෝෂක සාධකයක් වේ.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

මෙය ගුණාත්මක ලේඛනමය පර්යේෂණයකි (Qualitative Textual Research).

දත්ත මූලාශ්‍රය ලෙස, ත්‍රිපිටකයේ සූත්‍රපිටක පාලි මූලාශ්‍රය, (දීඝ නිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, සංයුත්ත නිකාය, අංගුත්තර නිකාය, ඛුද්දක නිකාය, අට්ඨකථා, ටීකා) නූතන බෞද්ධ විද්වත් ග්‍රන්ථ භාවිත කර ඇත.

දත්ත විශ්ලේෂණය සඳහාඃ විග්‍රහාත්මක ක්‍රමය, සංසන්දනාත්මක ක්‍රමය, විචාරාත්මක අර්ථ නිරූපණ ක්‍රමය යොදාගෙන ඇත.

පර්යේෂණයේ ප්‍රධාන සොයාගැනීම්

මෙම අධ්‍යයනයෙන් අනාවරණය වන ප්‍රධාන කරුණු වන්නේඃ

පළමුව, යෝනිසෝ මනසිකාරය විමුක්ති මාර්ගයේ ආරම්භක මානසික පදනමක් බවයි. දෙවනුව, එය අවිද්‍යාව දුරුකර සම්මාදිට්ඨිය වර්ධනය කිරීම මගින් ප්‍රඥා මාර්ගය විවෘත කරයි.

තෙවනුව, නීවරණ පහ දුරු කිරීම, සමාධිය වර්ධනය කිරීම සහ විදර්ශනා ප්‍රඥාව උපදවා ගැනීම සඳහා එය අත්‍යවශ්‍ය වේ.

සිව්වනුව, යෝනිසෝමනසිකාරය බෝධිපාක්ෂික ධර්ම අතර අන්තර් සම්බන්ධතාව ගොඩනගන මූලික සාධකයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි.

පර්යේෂණයේ දායකත්වය

මෙම පර්යේෂණයේ දායකත්වය පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.

1. යෝනිසෝමනසිකාරය හුදෙක් මානසික අවධානයක් නොව විමුක්ති මාර්ගයේ ක්‍රියාකාරී මූලධර්මයක් බව පෙන්වාදීම.

2. යෝනිසෝමනසිකාරය සහ බෝධිපාක්ෂික ධර්ම අතර ඇති සම්බන්ධතාවය පැහැදිලි කිරීම.

3. බෞද්ධ දර්ශනයේ ප්‍රඥා සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ නව විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කිරීම.

4. අනාගත බෞද්ධ පර්යේෂණ සඳහා නව අධ්‍යයන මාර්ගයක් විවෘත කිරීම.

නිගමනය

මෙම පර්යේෂණය මගින් තහවුරු වන්නේ යෝනිසෝමනසිකාරය බුද්ධ දේශනාවේ අමතර මානසික ගුණයක් නොව, සමස්ත විමුක්ති මාර්ගය ක්‍රියාත්මක කරන මූලික ප්‍රඥාමය පදනමක් බවයි. එය නිවැරදි දෘෂ්ටිය උපදවා, අකුසල ධර්ම ප්‍රහාණය කර, බෝධිපාක්ෂික ධර්ම වර්ධනය කරමින් අවසානයේ නිර්වාණ විමුක්තිය කරා පුද්ගලයා මෙහෙයවන අත්‍යවශ්‍ය සාධකයකි.

ප්‍රමුඛ පද - යෝනිසෝමනසිකාර, ථෙරවාද, විමුක්තිමග්ග, සම්මාදිට්ඨි, පටිච්චසමුප්පාද

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ඤාණානන්ද භික්ෂු, කටුකුරුන්දේ. (2017). *නිවනේ නිවීම*, පුස්තකාල මුද්‍රණය, නුගේගොඩ: කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්.

ඤාණානන්ද හිමි, කටුකුරුන්දේ. (2020). *පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය*, නුගේගොඩ: කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්.

සද්ධාතිස්ස හිමි, බෙන්තර. (1949). *සන්න සහිත විසුද්ධි මාර්ගය*, නුගේගොඩ: කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්.

Anālayo, (2003). *Satipaṭṭhāna - The Direct Path to Realization*. Kandy: Buddhist Publication Society.

Davids Rhys, T.W. (2004). *The Pali Text Society's Pali - English Dictionary*; Oxford: The Pali Text Society.

Vajiranāna Thero, Paravāhera. (2008). *Buddhist Meditation In Theory And Practice*. Colombo: Godage International Publishers (Pvt) Ltd